O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI

“Tasdiqlayman”
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti rektori
M.E.Po‘latov
2024 yil “_____”

Ro‘yxatga olindi: № FQ-09-16
2024 yil “29” avgust

ANTIINQIROZIY MOLIYAVIY BOSHQARUV O‘QUV DASTURI

Bilim sohasi: 400 000 – Biznes, boshqaruv va huquq

Ta’lim sohas: 410 000 – Biznes va boshqaruv

Ta’lim yo‘nalishi: 60410400 – Moliya va moliyaviy texnologiyalar

SAMARQAND – 2024

Fan/modul kodi THFIN06	O‘quv yili 2024-2025	Semestr 6	ECTS - Kreditlar 4
Fan/modul turi Tanlov	Ta’lim tili O‘zbek/rus		Haftadagi dars soatlari 4

1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg‘ulotlari (soat)	Mustaqil ta’lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Antiinqiroziy moliyaviy boshqaruv	60	60	120

2. I. Fanning mazmuni

Fanni o‘qitishdan maqsad – kelgusida yuqori malakali iqtisodchi-mutaxassislar bo‘lib yetishadigan talabalarda dunyodagi murakkab siyosiy-iqtisodiy vaziyat natijasida yuzaga kelgan inqiroz sharoitida xo‘jalik yurituvchi sub’ekt (korxona), uning ishchi-xodimlari, kontragentlari, shuningdek davlat va jamiyat manfaatlarining muvozanatini ta’minlashga qaratilgan antiinqiroziy moliyaviy boshqaruv haqida kompleks tushunchani shakllantirishdan iborat.

Fanning vazifasi – fan bo‘yicha nazariy bilimlarga, amaliy ko‘nikmalarga, ilmiy dunyoqarashi shakllangan, talabalarga inqiroz va antiinqiroziy moliyaviy boshqaruv tushunchalarning mohiyatini o‘rgatish, korxonalarda moliyaviy tahlilni amalga oshirishda qo‘llaniladigan axborot manbalari va ularning tahlili bo‘yicha ko‘nikma hosil qilish, to‘lov qobiliyatsiz korxonalarning iqtisodiy va moliyaviy holatining tahlili hamda uning qiymatini baholash usullarini o‘rgatish, korxonalarda inqirozli holatlarni tashhislashning ahamiyatini yoritish, korxonaning bankrotlik holati va uni tugatishning tashkiliy mexanizmini o‘rgatish bo‘yicha nazariy-amaliy bilimlarni uzviylik va uzluksizlikda o‘rgangan mutaxassislarni tayyorlab, ularning amaliy faoliyatida olgan bilim, ko‘nikmalarini kasbiy faoliyatida qo‘llay olishiga erishish.

3. II. Asosiy nazariy qism (ma’ruza mashg’ulotlari)

II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-mavzu. Iqtisodiyotda inqiroz va uning mohiyati

Inqiroz tushunchasining iqtisodiy mohiyati va ahamiyati. Inqiroz turlari va bosqichlari. Inqirozni yuzaga keltiruvchi omillar va ularning o‘ziga xos xususiyatlari. Moliyaviy inqiroz: mohiyati va xususiyatlari, yuzaga kelishining asosiy sabablari.

2-mavzu. Inqirozga qarshi boshqaruvda davlatning ahamiyati va davlat tomonidan amalga oshiriladigan chora-tadbirlar

Inqirozga qarshi boshqaruv tadbirlarini amalga oshirishda davlatning ahamiyati. Inqirozga qarshi kurashishda davlat tomonidan tartibga solish yo‘nalishlarining xorij tajribasi. Pandemiya va global inqiroz holatlarining milliy iqtisodiyotimiz tarmoqlariga salbiy ta’sirini yumshatish bo‘yicha amalga oshirilgan chora-tadbirlar.

3-mavzu. Korxonada inqiroz xavfining vujudga kelishi

Korxonada inqirozning yuzaga kelishi va uning oqibatlari. Korxonada inqiroz omillari. Korxonada inqiroz turlari, sikl va fazalari.

4-mavzu. Antiinqiroziy moliyaviy boshqaruvning nazariy asoslari

Antiinqiroziy moliyaviy boshqaruv tushunchasi va uning mohiyati. Antiinqiroziy moliyaviy boshqaruv maqsadi va vazifalari. Antiinqiroziy moliyaviy boshqaruv tamoyillari. Antiinqiroziy moliyaviy boshqaruv bosqichlari. Antiinqiroziy moliyaviy boshqaruvning umumiy tizimi. Antiinqiroziy moliyaviy boshqaruv algoritmi (ketma-ketligi).

5-mavzu. Korxona faoliyatini moliyaviy tahlil qilishda qo‘llaniladigan axborot manbalari

Korxona moliyaviy holatini tahlil etishning zarurligi. Korxonada boshqaruv va moliyaviy hisob – qaror qabul qilish jarayonini axborot bilan ta’minlash manbai sifatida. Moliyaviy hisobot shakllari va korxonani tahlil qilishda ulardan axborot manbai sifatida foydalanish. Moliyaviy hisobot ko‘rsatkichlaridan axborot manbai sifatida foydalanishning o‘ziga xos xususiyatlari. Korxona balansi tushunchasi va uning tahlili. Majburiyatlar va uning turlari: kreditorlar, fiskal tizim, moliya-kredit tizimi, aksionerlar oldidagi qarzlar.

6-mavzu. Antiinqiroziy moliyaviy boshqaruvda korxona to‘lov qobiliyati tushunchasi va to‘lovga layoqatsizlikning kelib chiqish sabablari

Korxonaning to‘lov qobiliyati haqida tushuncha va uni aniqlash turlari. Korxonada majburiyatlar, ularning vujudga kelishi va turlari. Korxonada to‘lovga layoqatsizlikning kelib chiqish sabablari. Korxona to‘lov layoqatini buzilishiga olib keluvchi omillar.

7-mavzu. To‘lov qobiliyatsiz korxona iqtisodiy holatining tahlili

Inqirozning turli bosqichlaridagi korxonalar faoliyatining joriy tahlili. To‘lov qobiliyatsiz korxonaning moliyaviy tahlili. Moliyaviy tahlil maqsadi va vazifalari. Korxonalarni moliyaviy sog‘lomlashtirishning mohiyati va uning korxonalar faoliyatini rivojlantirishdagi ahamiyati.

8-mavzu. To‘lov qobiliyatsiz korxona qiymatini baholash

Biznesni baholash zaruriyati va maqsadi. Biznesni baholashda qiymatlar turlari: bozor qiymati; investitsion qiymat; ichki qiymat; faoliyatdagi korxona qiymati; tugatish qiymati; balans qiymati. Korxona qiymatini baholashning asosiy yondashuv va metodlari. Korxonani baholashda daromadli yondoshuv.

9-mavzu. Korxona moliyaviy hisobotlaridagi koeffitsiyentlardan foydalanib inqirozli holatlarning oldini olish

Moliyaviy hisobotlarda aks ettiriladigan koeffitsiyentlar asosida korxona faoliyati samaradorligini tahlil qilish. Moliyaviy koeffitsiyentlarning o'zaro bog'liqligi. Moliyaviy leverij orqali qarz mablag'laridan samarali foydalanish.

10-mavzu. Inqirozga qarshi moliyaviy boshqaruv jarayonida korxona faoliyatini tashhislash

Inqirozga qarshi moliyaviy boshqaruvda tashhislash haqida tushuncha. Tashhislashning ijobiy jihatlari. Korxona moliyaviy faoliyatini reyting asosida baholash metodikasi.

11-mavzu. Inqirozli korxonada benchmarking: shakllanish tarixi va mazmuni

Benchmarkingning shakllanish tarixi. Bechmarking texnikasining mazmuni, o'ziga xos xususiyatlari va evolyutsiyasi. Benchmarking bosqichlari. Benchmarking shakllari va tamoyillari.

12-mavzu. Korxona hayotiylik faoliyatini ta'minlashda marketing

Marketing-miks va zamonaviy strategik marketing xususiyatlari. Marketing strategiyalarining tizimi va ko'rinishlari. Korxona hayotiyligida marketing tadqiqotlarini samarali tadbiq etish yo'nalishlari.

13-mavzu. Korxonani tugatilishining tashkiliy mexanizmi

Korxona tugatilishining qiymatini baholash xususiyatlari. Baholash maqsadi va funksiyalari. Tugatish qiymati, uni amalga oshirish shartlari va turlari. Korxona aktivlarining tugatish jadvalini ishlab chiqish. Korxona aktivlarining joriy qiymatini hisoblash. Korxona balansining aktiv va passivlarini aniqlash. Korxonaning tugatish xarajatlarini aniqlash.

14-mavzu. Mamlakatimizda milliy bankrotlik institutining shakllanishi

Mamlakatimizda bankrotlik institutining shakllanish sabablari. Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozigacha bo'lgan davrda Respublika bankrotlik institutining bosqichma-bosqich rivojlanishi. Bugungi kunda bankrotlik institutining amaldagi holati.

15-mavzu. Korxonaning bankrotligi va moliyaviy sog'lomlashtirish taomillarining huquqiy tarkibi

Bankrotlik taomillarining turlari va tarkibi. Sudgacha sanatsiya qilish asosi. Kuzatuv. Kelishuv bitimini tuzish. Sud sanatsiyasi. Tashqi boshqaruv. Tugatishga doir ish yuritish taomili.

III. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Iqtisodiyotda inqiroz va uning mohiyati.
2. Inqirozga qarshi boshqaruvda davlatning ahamiyati va davlat tomonidan amalga oshiriladigan chora-tadbirlar.
3. Korxonada inqiroz xavfining vujudga kelishi.
4. Antiinqiroziy moliyaviy boshqaruvning nazariy asoslari.
5. Korxona faoliyatini moliyaviy tahlil qilishda qo'llaniladigan axborot manbalari.
6. Antiinqiroziy moliyaviy boshqaruvda korxona to'lov qobiliyati tushunchasi va to'lovga layoqatsizlikning kelib chiqish sabablari.
7. To'lov qobiliyatsiz korxona iqtisodiy holatining tahlili.
8. To'lov qobiliyatsiz korxona qiymatini baholash.
9. Korxona moliyaviy hisobotlaridagi koeffitsiyentlardan foydalanib inqirozli holatlarning oldini olish.
10. Inqirozga qarshi moliyaviy boshqaruv jarayonida korxona faoliyatini tashhislash.
11. Inqirozli korxonada benchmarking: shakllanish tarixi va mazmuni.
12. Korxona hayotiylik faoliyatini ta'minlashda marketing.
13. Korxonani tugatilishining tashkiliy mexanizmi.
14. Mamlakatimizda milliy bankrotlik institutining shakllanishi.
15. Korxonaning bankrotligi va moliyaviy sog'lomlashtirish taomillarining huquqiy tarkibi.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Iqtisodiyotda inqiroz va uning mohiyatini tarixda kuzatilgan inqirozli holatlar asosida o'rganish.
2. Inqirozga qarshi boshqaruvda davlatning ahamiyati va davlat tomonidan amalga oshiriladigan chora-tadbirlarni xorijiy mamlakat yoki milliy iqtisodiyot tajribasi asosida yoritish.
3. Korxonada inqiroz xavfini vujudga keltiruvchi omillarni SWOT-tahlil asosida o'rganish.
4. Xorijiy mamlakatlarda antiinqiroziy moliyaviy boshqaruvning o'ziga xos xususiyatlari.

5. Amaldagi korxona faoliyatini uning moliyaviy hisobotlari asosida moliyaviy tahlil qilish.
6. Antiinqiroziy moliyaviy boshqaruvda korxona to'lov qobiliyati tushunchasi va uni aniqlashda moliyaviy koeffitsiyentlardan foydalanish.
7. To'lov qobiliyatsiz korxona iqtisodiy holatining tahlili.
8. To'lov qobiliyatsiz korxona qiymatini baholashda me'yoriy hujjatlardan foydalanish.
9. Faoliyat yuritayotgan korxonaning moliyaviy hisobotlaridagi koeffitsiyentlardan foydalanib inqirozli holatlarning oldini olish.
10. Inqirozga qarshi moliyaviy boshqaruv jarayonida korxona faoliyatini Z.Altman va D.Dyuran metodikasi asosida tashhislash.
11. Inqirozli korxonada benchmarkingning ahamiyati va inqirozli holatlarning oldini olishda uning ahamiyati.
12. Korxona hayotiylik faoliyatini ta'minlashda marketingning ahamiyatini marketing strategiyalarini qo'llab inqirozli holatlarning oldini olgan (mashhurlikka erishgan) kompaniyalar faoliyati asosida yoriting.
13. Korxonani tugatilishining tashkiliy mexanizmini amaliy ma'lumotlar asosida tahlil qiling.
14. Mamlakatimizda milliy bankrotlik institutining shakllanishini evolyutsion tahlil qilib, amalga oshirilgan o'zgarishlarni yoriting.
15. Korxonaning bankrotligi va moliyaviy sog'lomlashtirish taomillarining huquqiy tarkibini "To'lovga qobiliyatsizlik to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni asosida o'rganish.

4. V.Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)

Fanni o'zlashtirish natijasida talaba:

- Inqiroz va antiinqiroziy moliyaviy boshqaruvning mazmuni va ahamiyati to'g'risida ***tasavvurga ega bo'lishi;***
- korxona moliyaviy holatini tahlil etishning zarurligini, korxonada boshqaruv va moliyaviy hisob – qaror qabul qilish jarayonini axborot bilan ta'minlash manbaini, antiinqiroziy moliyaviy boshqaruvda korxona to'lov qobiliyati tushunchasi va to'lovga layoqatsizlikning kelib chiqish sabablarini, to'lov qobiliyatsiz korxona iqtisodiy holatining tahlilini, to'lov qobiliyatsiz korxonaning rivojlanish istiqbollarini baholashni, korxonalarda antiinqiroziy moliyaviy boshqaruvning yagona tizimini ***bilishi va ulardan foydalana olishi***;
- korxonalar moliyaviy hisobotlaridagi koeffitsiyentlardan foydalanib inqirozli holatlarning oldini olish, inqirozga qarshi moliyaviy boshqaruv jarayonida korxona faoliyatini tashhislash, moliyaviy inqirozga qarshi investitsion siyosatning ahamiyati;korxona , faoliyatini ta'minlashda marketingning o'ziga xos xususiyatlari, korxonani tugatilishining tashkiliy mexanizmi, korxonaning bankrotligi va moliyaviy sog'lomlashtirish taomillarining huquqiy tarkibini ishlab chiqish ***ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.***

5. VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:

- Ma'ruzalar;
- Amaliy topshiriqlarni bajarish va xulosalash;
- Interfaol keys-stadilar;
- Blits-so'rov;
- SWOT-tahlil;
- Taqdimotlar qilish;
- Essey yozish.

6. VII. Kreditlarni olish uchun talablar:

Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va nazorat uchun berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni topshirish.

7. VIII. Asosiy adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining "To'lovga qobiliyatsizlik to'g'risida"gi Qonuni. 2022 yil 12 aprel, O'RQ-763-son.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 1 fevraldagi "Bankrotlik taomillarini yanada soddalashtirish va sud boshqaruvchilari faoliyatini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" PQ-4146-sonli Qarori.
3. Латипова Ш.М. Антиинкирозий молиявий бошқарув. Ўқув қўлланма. – Самарқанд: СамИСИ, "STAP-SEL" МЧЖ. – 2022 й. 309-б.
4. Антикризисное управление. Учебное пособие / Г.Т.Кунуркульжаева, Б.Ж.Болатова, Б.Б.Дуйсенбаева, Н.Т.Байкадамов. - Костанай: КСТУ им. академика З.Алдамжар, 2019. - 185 с.
5. Зайналов Ж.Р., Ибрагимов Н.А., Ахроров З.О. Корхоналар молияси. Ўқув қўлланма. СамИСИ: "STAP-SEL" МЧЖ. 2023. - 268 b.
6. Rasulov Z.J. Antiinqiroziy boshqaruv. O'quv qo'llanma. – T.: 2019. – 300 b.
7. Global Economic Prospects. A World Bank Group Flagship Report. World Bank. June 2020. Washington. P.215.

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. Iqtisodiyot sub'yektlari moliyaviy holatining tahlili. Darslik. / M.Yu.Raximov, O.T.Astanakulov, N.N.Kalandarova; – T.: – "Iqtisod-Moliya", 2020. – 395 b.
2. Патласов О.Ю., Сергиенко О.В. Антикризисное управление. Финансовое моделирование и диагностика банкротства коммерческой организации. – Москва: Книжный мир, 2009. – 512 с.
3. Антикризисное управление: учеб. Пособие / О.Н.Демчук, Т.А.Ефремова. – М.: Флинта: МПСИ, 2009. – 256 с.
4. Антикризисное управление: учеб.-метод. комплекс для студентов экономических специальностей / О. А. Скуматова. – Новополоцк: ПГУ, 2010. – 188 с.

Axborot manbalari:

	1. www.lex.uz – O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi. 2. www.imv.uz – O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. 3. www.stat.uz – O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi rasmiy sayti. 4. https://iqtisodiyot.tsue.uz – Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar ilmiy elektron jurnali.
8.	Fan dasturi Samarqand iqtisodiyot va servis instituti O'quv uslubiy kengashining 2024-yil 29 avgustdagi __-sonli yig'ilish bayoni bilan tasdiqlangan. (№ FD-09-16)
9.	**Fan/modul uchun ma'sullar:** Zaynalov J.R. – "Moliya" kafedrasi mudiri, professor Latipova Sh.M. – "Moliya" kafedrasi dotsenti
10.	**Taqrizchilar:** **Muradova N.U.** - Toshkent Kimyo Xalqaro Universiteti Samarqand filiali "Iqtisodiyot" kafedrasi mudiri dotsent, i.f.f.d. **Abdusaidov S.J.** – "IDEAL BUSINESS POULTRY" MCHJda ta'sischi va direktor